

Թեանը,—մի խօսքով ամեն կողմից զննէ
գայրոցը իր բոլոր բաղադրանքները
մէջ և միայն այդ զննողութեան արդիւթեամբ
կարողանալ ցոյց տալ զարդոցն այս կամ այն
ճանապարհով, նշանակել այս կամ այն խնդիրը
կարողացէ՞ք, օրինակի համար, Վ. Վ. Բաս-
տամանցի խմբագրութեամբ հրատարակած
(այժմ դադարած) «Բայրոց» ամսագրի յո-
ղուածներէն մէկը, գտնեալ իր «Բայրոցի» ա-
ռողջապահական կանոնները վերնագրով յո-
ղուածի մէջ տեղէն ինչպէս առողջ և տրա-
մաբանօրէն խօսում է նա օրի մաքրու-
թեան, հաղորտի և ուրիշ ուրիշ բարոյա-
կան կարգապահութեանց վերաբերեալ... Իսկ եթէ
դուք չէք իմանում թէ ինչ պիտի գրութեան
մէջ է գրած ուսուցիչը, ինչպէս նա անգոր է
իւր գործունէութեան մէջ, դուք, իհարկէ
խմբագրի հետ կանէք. Վեհու համար պիտի
ուսուցիչը անհոգ մնայ զբոլոր մաքրութիւնը
և աշակերտաց առողջութիւնը պահպանելու
գործում... Իսկ ուսուցիչը լեղով ձեր այդ
բարեխօսչութիւնը, փարոք է միայն ժպտալ
նայելով իւր բարոյի վերաւ Ահա, օրինակի
ինչպէս են լինում մեր բարոյները,—դաս-
տան անհեղինակ մինչև հինգ ամիս երկայնու-
թեամբ, վառարանը ներքի պատի մօտ, որ-
տեղ օդի բարեխառնութիւնը հասնում է
մինչև 30°, սենեակի մէջակողմ 10° իսկ դի-
մացի պատի մօտ ստանում է ջուրը։ Այս
դէպքով աշակերտները կարող են նստել
բարոյում միայն հաստ չորիքով։ Զարհու-
րելի երեւոյթ... Երկրայքը զիջում են,
կուրծքերը տալիս են նստարանին ու դո-
ղում... օդը ծանրանում է բայց չէ տաքա-
նում... դուք են գալիս և հազիւ հազ կա-
րողանում ուշքի գալ։ Երբ կրկին գալիս են
և նստում մի և նոյն բարոյում, ուր չը կայ
օդախաղութիւն լուսամուտների միջոցով։ Եւ
ահա ուսուցիչը այդ տեսակ բարոյում կ'ըն-
կարող է անել կամ ուսումնարանը լիւրով
թեթեւացնել իր գրութեանը...

Համարի խմբագր. Ս. Գալստեանց
ՆԱՍԱԿ ԵՐԵՎԱՆԻՑ

23-ին ապրիլի

Այս անգամ իմ նամակս բաղկանում է մի-
քանի խառն տեղեկութիւններից։ Այստեղ հա-
տարակալ կարծիքը անհանգիստ անողը, օրա-
կան խնդիրը արեւելեան հարցն է։ Գրեթէ ամենքը
բան ու գործ մտաւայտ, պատերազմի վրա են
խօսում։ Երեւանի նաճարանում մի քանի ձիար-
բոյներ, մէկ երկու չարամ առաջ կողակտան
գործի մի մասի կառավարիչ պ. Տէր-Ղուկաս-
եանի տեսութեանը էր ներկայացրած. Հատ
հետաքրքիր էր նայել այդ նոր գործի կազմ-
կերպութեանը իւրաքանչիւր բարդ իւր ցեղին
պատկանեալ պատմական հաղուստն էր կրում։
Միակ դէպքը որ պաշտպանում է զորանց մի-
քանի սաճեալ հեռու միակ սպանից երկայն աչքն
էրի ծայրը ամբարցած է սուր երկաթով. այդ
դրանադիպի ժամանակ զորքը կատարում էին
լինեց սովորական դիմաւորութիւնները, ձի
արշաւել, չը նայելով ձիու արագընթացութեանը
անել նորա վրա մի քանի համարձակ շարժողու-
թիւններ, հակառակ կողմերը, միմեանց վերա-
յարձակեալ, սպանել, միմեանց տեղով որը
կարծես մի փետրի գրէն զոգողում է քրդի չը-
գոր բազուկի մէջ իւր թշնամու գլխի վրա։ Միւս
մնացած դէպքերը շատ տակաւ բացառութեամբ
պատկանում են միջնադարեան արհեստաւորի
ձեռքի աշխատութեանը։ Մի խոր հայեացք գցե-
լով այս ձիարար ամբարի վրա, մարդ սկսեալ
մեղմ է առեկալ ազգերի քաղաքական ան-
ցեալը, և գալիս է այն երկրակազմութեանը, թէ
այսպէս եղած պէտք է լինեն և այն գործերը,
որոնց համար դուք են Նոյնէ, խորհնացի և
այլ նախասնը

Վանի հրդեհի քննադատները վրա «Մշակ» թէ
առաջնորդող յոգուածները և թէ հաճութա-
նից գրուած նամակները պատկերաւոր շատ
օրոշորի վրա արդար անհանգիստ է կենում մար-
դու խղճմանը, երբ նկատում է թէ Անաս-
յայում հայը չունի ներթափանց ապահովութիւն
և թէ շատ ստոր աստիճանի վրա է նորա անձ-

նական պատիւը։ Ես յիշում եմ «Մշակի» անցեալ
համարներում Վանից գրուած «Արտաշէս» ստո-
րագրութեամբ նամակը. դորա կարդացողը որ-
քան քարացած սրտի տէր լինի, կը մեղմանայ
և զիջող կը լինի դէպի տաճկահայաստան տառա-
պեալ հայ ազգը։ Այժմ Երեւանում բացուած է
մի ստորագրութիւն յօգուտ վանեցիների, ամեն
մի հայ մարդ որի մէջ դեռ ես իսպառ չէ մարել
խղճի վերջին կայծը, թող կարեկից գտնուի,
մեկնի փրկութեան ձեռք իւր կարօտեալ եղբայ-
րակիցներին, ահա մի վեհ և բարոյական առա-
քնութիւն։ Ստորագրութիւնը չարունակվում է.
մինչև այժմ ստորագրութեան գումարը 50 մ.-ի
հասած է, մի կարծ ժամանակից յետոյ այդ նու-
րապատեմ ցուցակի հետ կ'աւելանայ խմբագրու-
թեան և զոյացած գումարը։ Չմեղք անցաւ ան-
նկատելի կերպով ձիւն շատ քիչ եկաւ, ծառերը
բացուեցին անժամանակ, այս տարի զարմանալի
առատ էին ամենայն տեսակ պտուղներ, բայց մի
գրեհուսայ ցորենը բոլոր բացուած ծառերը աշ-
րեց. այժմ այգեւորները յոյսը դէպի այգիները
շատ անաւայտեմ է երեւում. նոյն տարեք ապ-
րում էին իրենց սպառ արտադրութեամբ, այժմ
միայն որոնում են մի այլ միջոց ապրելու
համար։ Այն փորձիկ պարտեղը լըր պտղատու
ծառերով որ գտնվում է իւրաքանչիւր տան դի-
մաց, դա կարող էր մի աղքատիկ գերդաստանի
մի քանի ամուսնայ ապրուստ մատակարարել.
այժմ դորանից լիւրջ գերդաստանի հայրը կրու-
րել է իւր ապահովութեան յոյսը։ Մնաց ինձ
միայն խօսել այս տարուան փոփոխական և վա-
սակաւ եղանակի վրա և դորանով վերջացնել
նամակս։ Անձրեւները շատ յաճախ են պատա-
հում այստեղ. մի չարթնեալ մէջ եղանակը մի
քանի անգամ փոփոխութեան է ենթարկվում,
որոնք մեծ մասամբ ձիւն չէլքեր լինելով քաղ-
վում են. օրինակներ Երեւանում շատ են պա-
տահել այդ անգուշակեան գոհնը նոյն իսկ և
այս տարի տեսանք։ Սկսած գարնանային ան-
ձրեւներով մինչև այսօր պատահել են երկու դժ-
բաղդ դէպք մի քանի օրուայ անձրեւի չարունա-
կաբար տեղալը քաղեց երկու արկուսանցներ,
մէկում գտնվում էր մի կողակ մի քանի ձիւնի
հետ իսկ միւսում մի թուրք գիւղական տար-
չինայ (տանուտեր) որ ձիւն դուրս բերելու բո-
ւնէն զոյս, յիշութեան տանիքը փուլ է գա-
լիս սղմելով իւր տակին տաքաշխային մի քանի
ձիւնի հետ։

Ս. Եր.

ՆԱՍԱԿ ԵՐԵՎԱՆԻՑ

20-ին ապրիլի

Մեր գիւղական խնդր երեւանեցի համար կար-
ծես մի նոր արեւ ծագեց նրանց մատուցական
մեղեւորութեանը կենդանութիւն տալու։ Անցեալ
1876 ամի սկզբում բացուեցաւ մեր գիւղում մի
կենդանական ուսումնարան մի ազգայնէր մե-
ծառան ծախքով, որը ցանկացած է եղել երկու
կենդանական ուսումնարան բնաւ Շիրակայ
միջակում յատկացնելով ամեն մէկին համար պա-
րին երեք հարիւր մանէթ, երկու տարի ժամա-
նակով գիւղական ժողովրդի մէջ սկզբնական
կրթութեան միջոցներն հնարացնելու նպատա-
կով։
Մեր և մեր չրակայ գիւղերի ժողովուրդների
մեկը և ողորդելի երեխաները, որոնք անդա-
դար չափում էին փողոցները, արտաքին չընա-
պատող հանգամանքների անխառն տպաւորու-
թիւններին ենթարկվում այսօր հաւաքուած այդ
ուսումնարանում ուսանում են թէ իրանց մայ-
րենի լեզուն, և թէ ուսաց լեզուն։ Գիւղական
ժողովուրդը համակրելով ուսման գործին, սկսած
է նրա յարաւերութեան մասին հոգալ, մինչդեռ
առաջ նրանց բերանում այս խօսքերն էին
կրկնում. «Մեր աղէքը տէր էր, եւս վարդա-
պետ ի՞նչ եղելու չէն, որ կարգալու տանք.
մեր ուսնչար (հողագործ) ենք ու մեր ուսնչ-
պարութիւնը կենենք», այժմ ողորդում ուսում-
նարանի յարաւերութեան և իրանց որդիների
կրթութեան մասին են հոգում։

Գուտը ենք որ, հողերը ինքնառութեամբ, որի
տեսչութեան ներքոյ գտնվում է օբստրուկտարը
կաշխատէ արդարացնելու նուիրատուի յոյսը։

Գեորգ Տէր-Պետրոսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. ՊԵՏԵՐՅԱՆԻՑ ԿԵՆՈՐՈՒՄ

27-ից որ քաղաքի ներկայացուցիչները Թաք-

ւոր կալուրին մի ազգէս ներկայացրին։ Կայրը
չնորակալութիւն յայտնեց. ազգէսի մէջ յայտ-
նած զգացմունքների և արած նուիրատուութիւն-
ների համար. քաղաքի նուիրատուութեանը հա-
նում է մի միջոց բուրու։

Ս. ՊԵՏԵՐՅԱՆԻՑ ԿԵՆՈՐՈՒՄ
որ Բարձրագոյն հրամայած է մոցնել քաղա-
քային ինքնավարութիւնը Բալտեան նահանգ-
ներում։

Տեղական ռուս «Կաբաշ» լրագրողը տուած է
որ հետեւեալ լուրը հարգողեցաւ ԵՐԵՎԱՆԻ նա-
հանգապետից. Նորին Բարձրութեան Գործա-
քային «Ապրիլի 30-ին առաւօտեան 11 ժամին
Երեւանի քաղաքի վրա պատահեց մի վէճ և կռիւ
Գանձակի գունդի ձեռնորդների և տեղական հայ
վաճառականների մէջ. Այդ կռիւի մէջ յետոյ
մասնակցեցին և տեղական մասնատակաւները։
Այդ կռիւի հետեւեցին էր վրաւորանք, ապ-
րանքի անշուն մասի կողոպտեղը և մի ձեռնորդի
սպանելը։ Պօլիցիան ոչինչ չը կարողացաւ անել.
Տեղական բաժնաւորին մի մասի և կազմակեր-
ներկայութիւնը իմ (գործերնատուրի) անձնական
մասնակցութեամբ վերջ գրեց անկարգութեանը.
առանց գործածելու որ և է դէպք»։ Նոյն օրը,
ապրիլի 30-ին, երեկոյեան 10 ժամին մի ուրիշ
հեռագիր աւելացնում է. «Վրաւորութեանը 15
մարդ են, որանց թուած երկու պաշտօնեաներ,
մի սեղաւտ (թէթիկ կերպով) և մի լիցիայի երկու
գիւրուրականներ։ Նրանցից միւր սպանված է.
Գունդը քաղաքից հեռացաւ և գտնվում է այժմ
քաղաքից ետքը վերստ հեռաւորութեամբ»։

Պ. Ամերիկեանի կոնցէրտը, որ պէտք է լի-
նէր ապրիլի 30-ին, անակերկալ պատճառներով
յետ ձգվեցաւ։ Կոնցէրտը կը լինի չարամ օր,
մայիսի 7-ին։

Ապրիլի 29-ին հեղեղի պէս անձրեւ եկաւ Թի-
ֆլիսի, որ մի քանի փոքրիկ յիշութիւններին,
մահաւանդ սարի տարորդում գտնվողներին բա-
ւական քնաս տուեց։

Թիֆլիսի բարձր հայտարարութեան տիկիննե-
րը, կազմելով իրանց մէջ մի ընկերութիւն, պատ-
րաստում են գործի համար ամենահարկաւոր
պարագաներ ձեռնում են, կարում են, շաքար պի-
ն են անում և այլն. Բայց որքան և աշխատէր
տիկինների այդ փոքրիկ խումբը, նա դարձեալ
այն չէ կարող անել և այնքան շատ չէ կարող
գործ կատարել ինչ որ կարող էր անել քաղա-
քի միջին դասի կանանց բազմութիւնը։ Հար-
կաւոր կը լինէր միջին դասի կանանցից էլ կաղ-
մել մի աղտոտակ ընկերութիւն։ Տեղ հաւաք-
վելու և աշխատելու համար շատ կայ օրինակ
Լրուժոկի, Հայոց կուրբ, և այլն։

Մեզ գրում են ՇՈՒՇՈՒՑ՝ «Ապրիլի 20-ին,
երեկոյեան ժամը 7-ին լսեցինք ռուսաց եկեղե-
ցու զանգարարութիւնը որ սովորականից դուրս
շուտ շուտ էր խփում։ Իմացանք որ անպատ-
ճառ մի բան կայ. Եւ ճշմարիտ տեսանք որ քա-
ղաքին թուրքերի բազարի մէջ մի քանի խա-
նութիւն կրակ են ընկել։ Հրդեհ մեծքաններ
չունենալով, քաղաքը ոչինչ չը կարողացաւ անել
կրակը հանգցնելու համար. Եթէ ժամից սկսած
մինչև գիշերվայ տատնելու ժամը աղբիցան
երեսունի չափ խառնութեան, աղբիցան և չորս
մարդ։ Չանգակի ձայնից գործը վաղեց գորա-
նոցից դէպի բազարը։ Հատերը բնակիչներից
սկսեցին խառնութեանց ապրանքը կրել իրանց
տները, բայց շատ ապրանքներ փչ տեղափո-
խութեան ժամանակ կորել են և փչացել են։
Ուրիշ բան է լսել, և ուրիշ բան է աչքով տես-
նել... Մենք շատ անգամ լրագրորդութեամբ կար-
դացած էինք զանազան քաղաքներում պատա-
հած հրդեհների մասին, բայց այսքան զգալի չէր
թուած մեզ, ինչքան որ մեր աչքով տեսանք»։

Ս. ՊԵՏԵՐՅԱՆԻՑ ԿԵՆՈՐՈՒՄ

ԹԻՖԼԻՍ

Եւրոպական լրագրութիւնը որ վերջին ժա-
մանակները սկսեց սպասել թշնամական մը-
քեր յայտնել Ռուսաստանի վէճ, նորա Թի-
բլային պատերազմ յայտնելու պատճառով,
այժմ մոռանալով մասամբ իր զայրացումը,
սկսում է ասուր կերպով դատողութիւններ

անել Թիբլայի բաժանման կարելութեան
մասին։ Եւրոպական հասարակական կարծիքը
կարծես հաշտեցաւ այն զայրախարի հետ,
որ Թիբլային պէտք է ոչնչանայ, որպէս պե-
տութիւն, և տեղ տայ մասամբ ուրիշ փոք-
րիկ պետութիւնների կազմիւնը, մասամբ
պէտք է միանայ արդէն եղած մեծ պետու-
թիւնների մարմինների հետ։ Ռուսաստանի
դէմ գայրացումը տեղ տուեց սառ մատեմա-
տիկական հաշիւն։

Աւստրիան փոխանակ թշնամական աչքով
նայելու Ռուսաստանի վրա, յայտնում է որ
նորա հետ գուցենթաց կերպով գործելու է,
որպէս դաշնակից, և առժամանակ պաշարե-
լու է Բոսնիա, գուցէ և Հերցեգովինա երկիր-
ները, կամ գուցէ ուղարկելու է իր զօրքը
մինչև անգամ Սերբիա։

Եւրոպայի ինքնավար քաղաքագէտները կաղ-
մեցին արդէն Թիբլայի բաժանման մօտա-
ւորակէ հետեւեալ պնդում։ Ռուսաստանը
ոչ զբին չէ խանգարի եթէ վեր առնի իրան
ամբողջ Հայաստանը և Փոքր-Ասիան, միայն
այն պայմանով որ Թիբլայի եւրոպական
մասում ոչինչ չը վեր առնէ և Անգլիան
կարողանայ արապիտել Եգիպտոսը, որ-
պէս զե անկիջական ճանապարհ ունենայ
դէպի ճնդկաստան։ Ներդառնի մէջ Յրան-
սիան էլ ունի իր ինտերեսները, որովհետեւ
նրա տնտեսական դրութիւնը սերտ կապ ունի
Սուէզի կանալի հետ։ Յրանսիան և Անգլիան
ուրեմ կունենան իրանց մէջ ընտանեկան
հաշիւներ, Աւստրիան կը վեր առնէ Բալ-
կանեան թերակղզու սլավոնական քանի մի
երկրներ, իսկ միացածներից թոյլ կը տայ
կազմել փոքրիկ պետութիւններ, գուցէ Ռու-
սաստանի հովանաւորութեամբ։

Ի տալիս ամեն անգամ հիւսն դ
մարդու կտակի մէջ իր մասն ունի նո-
րան տալիս են Դալմացիա, և գուցէ Ալբա-
նիա։ Վերջապէս Դեմանիան Թիբլայի
երկրներից ոչինչ չէ վեր առնի, անկիջապէս
Թիբլայի բաժանելուց ոչինչ օգուտ չը սպա-
սելով իր համար, բայց կարող է յուսալ որ
Աւստրիան առացած սլավոնական երկրների
տեղ կը տայ նրան իւր գերմանական նա-
հանգները։

Այսպիսով լրագրութեան քաղաքագէտները
բաժանեցին ամբողջ Թիբլային, վաճեցին ա-
րեւելեան խնդիրը և կերպարանափոխեցին
Եւրոպայի քաղաքները։

Ա. Ն. Գ. Ի. Ա.

Անգլիական պարլամենտի նստում, ապրիլի
25-ին Կաղստոն յարձակվելով Անգլիայի տե-
րութիւնից բռնած այժմեան քաղաքականու-
թեան վրա, և խօսելով Թիբլայի դէմ,
յայտնեց իր համոզմունքը որ Թիբլային
շուտով ոչնչանալու է որպէս պետութիւն։
Միջնորդները Կաղստոնին պատասխանելով,
ասացին թէ Ռուսաստանը մեղաւոր է նորա-
նում որ խախտեց Եւրոպական ամբողջու-
թիւնը և համաձայնութիւնը։ Անգլիան աշ-
խատում է սահմանափակ պատերազմը և
եթէ Ռուսաց Կայսրը չէ սպառնայ Կ. Պոլս
քաղաքին, ոչինչ ընդդիմադրութիւն Անգլիայի
կողմից չէ լինի։ Պարլամենտի նիստը աղմկալի
էր։ Վիճարանութիւնները կը շարունակվին
և ապրիլի 26-ին։—Ապրիլի 27-ից հաղոր-
դում են հեռագրով որ անգլիական նաւա-
տորմը, թողնելով Լամանշ նեղուցը, ուղե-
ւորվելու է դէպի Մարտա կղզին։ Գնենալ
Սիմոն նշանակված է արեւելք ուղարկվող
զօրքի կառավարիչ։

ՖԱՆՏԱՍՏԱ

Փարիզից հեռագրով հաղորդում են տե-
ղական լրագրիւններն ապրիլի 26-ից (մայիսի
8-ից) որ պատգամաւորների ժողովում տե-
րութեանը հարց ուղղվեցաւ Փրանսիա-

Խմբագիր — Հրատարակող ԳՐԻԳՐ ԼՐԵՐՈՒՆԻ